

Näringslivets klimatomställning - underlag inför klimatpolitisk handlingsplan 2023

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

- anser att det är relevant med någon form av ekonomisk kompensation till kommunen vid etablering av storskalig kraftproduktion. SKR avvaktar däremot pågående utredning avseende stärkta incitament för utbyggd vindkraft, för närmare ställningstagande i frågan.
- instämmer i vikten att skapa bättre förutsättningar att ta tillvara kraftvärme och spillvärme.
- ser det som värdefullt att fortsätta med, utveckla och kontinuerligt utvärdera systemet med Skogsstyrelsens återvätningsavtal.
- ser behov av ett ökat stöd och långsiktiga förutsättningar för energieffektivisering i befintliga byggnader, och att undvika teknikstyrning till elbaserad värme.
- tillstyrker att elskattenedsättningen slopas för datorhallar.
- ser positivt på att utreda CCU-teknikens roll i energisystemets omställning. Tillstyrker även att utreda målsättningarna om cirkulär ekonomi samt nyttan av en nationell infrastruktur för materialåtervinning.
- understryker behovet av samordning i upphandling på nyckelområden för utvecklingen av fossilfria produkter och tjänster, där alternativ för betong bör vara en angelägen fråga.
- ser positivt på att minska statistiksekretessen för klimat- och energistatistik.

Förbundets ställningstagande

SKR ser det som angeläget med insatser inom flera områden för att kraftigt minska samhällets klimatpåverkan på effektiva sätt som även säkerställer andra nyttor. De flesta av utredningens förslag handlar om att ta fram ett förbättrat kunskaps- och beslutsunderlag, vilket SKR generellt instämmer i behovet av.

Utifrån det regionala utvecklingsansvaret samverkar regionerna med kommunerna och bidrar till att skapa förutsättningar för näringslivets omställning för klimat och hållbarhet. Ofta sker samarbete med näringsliv och lärosäten i gemensamma projekt,

med delad finansiering mellan exempelvis regionerna, EUs regionalfond och statliga medel. Denna typ av sektorsövergripande satsningar med ett systemtänkande behöver lyftas fram tydligare i det fortsatta arbetet med förslagen.

Nedan kommenterar vi de förslag som har närmast koppling till kommuner och regioner, enligt utredningens numrering.

Nr 1 Ersättningssystem vid etablering av ny kraftproduktion

Etablering och förekomst av storskalig vindkraft och vattenkraft innebär ofta ett intrång som kan inverka negativt på bland annat upplevda miljövärden och möjligheten till annan verksamhet i området. Därtill kan positiva effekter på lokal sysselsättning och andra nyttor vara betydligt mindre än för exempelvis transportinfrastruktur och etableringar inom industri, turism och andra former av näringsliv.

Frågan om ekonomisk kompensation vid etablering av storskalig vindkraft utreds just nu av utredningen Stärkta incitament för utbyggd vindkraft (M 2022:03). SKR avvaktar utredningens förslag för närmare ställningstagande i frågan.

SKR anser övergripande att det bör vara relevant med någon form av ekonomisk kompensation till kommunen vid dessa typer av etableringar. Ett ersättningssystem till kommunen bör vara förutsägbart, långsiktigt och transparent, och inte baserat på förhandlingar i det enskilda fallet. För att inte missgynna kommuner med redan befintlig kraftproduktion bör det också undersökas om kompensationen även ska avse sådan och inte bara nyetablering.

Därtill ser SKR det som relevant med någon form av planeringsstöd för kraftproduktion, för att underlätta framtagandet av utredningar om lämpliga områden. Goda erfarenheter finns av det stöd till vindkraftsetablering som tidigare hanterades av Boverket.

Nr 2 och 4 Spillvärme och kraftvärme

Energikrisen ställer krav på att öka tillgänglig kapacitet och robusthet i energisystemet. Som ett komplement till marknadens styrning av befintliga resurser, behövs ett långsiktigt och tydligt nationellt perspektiv på försörjningen med ett samlat nationellt ansvar. Därvid är det angeläget att ta tillvara och utveckla befintlig kapacitet inom både kraftvärme och spillvärme.

SKR instämmer i att styrmedel bör utredas för att möjliggöra för kraftvärmeanläggningar att nyttja sin fulla kapacitet till elproduktion även vid kall väderlek, genom att säkerställa tillräcklig värmeproduktion, genom investeringar i värmelager eller hetvattenpannor. I sammanhanget bör det vara möjligt att bygga vidare på Svensk Kraftnäts regeringsuppdrag under hösten 2022 att förbereda för ytterligare upphandling av förbrukningsflexibilitet och planerbar elproduktion i elområde SE3 och SE4.

Det bör även finnas ett tydligt ansvar för lämplig myndighet att utreda och följa upp hur man bäst undanröjer hinder att ta tillvara spillvärme från olika typer av anläggningar med stor energianvändning, t.ex. produktionsanläggningar för vätgas eller biodrivmedel.

Nr 6. Förlängt stöd till Skogsstyrelsens återvätningsavtal

Skogsbruket är en avgörande del av svenskt näringsliv, med stora möjligheter för hållbar tillväxt och för att möta de utmaningar som följer av klimatförändringarna och behovet av att ställa om till en mer cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi. Skogen har också många viktiga funktioner för bland annat rekreation, som kolsänka och för biologisk mångfald. Det är viktigt att värna om en fortsatt hållbar skogsnäring som bidrar till utveckling, infrastruktur, näringsliv och en levande landsbygd. Det är därför angeläget att insatser för naturvård, biologisk mångfald och klimat är effektiva och åstadkommer flera nyttor samtidigt.

Flera kommuner arbetar för att öka kolinbindning i mark som del av sitt klimatarbete. Återvätning av utdikade torvmarker har konstaterats kunna åstadkomma relativt snabb och kostnadseffektiv klimatnytta, och ytterligare nyttor för exempelvis biologisk mångfald, vilket bland annat Klimatpolitiska vägvalsutredningen framhållit. SKR ser det därför som värdefullt att fortsätta med, utveckla och kontinuerligt utvärdera systemet med Skogsstyrelsens återvätningsavtal, även efter 2023.

Nr 12. Utred målsättningarna om cirkulär ekonomi

SKR är positiva till att målsättningarna för cirkulär ekonomi utreds och ser rötning av matavfall som ett lämpligt system för öka tillgången på biogödsel som ersättning för fossilt framställda mineralgödsel. Stallgödsel fungerar utmärkt att röta vilket minskar utsläppen av metan- och lustgas medan näringsinnehållet tillvaratas. Därtill behövs satsningar för att göra avloppsslam mer användbart, så det lever upp till certifieringar. En fortsatt satsning på biogödsel och biogas är av stor betydelse i och med de nya kraven som träder i kraft 2024 med kommunalt obligatorium avseende insamling av matavfall.

Nr 13. Stöd till energieffektivisering

SKR anser det motiverat att utreda utformningen av ett investeringsstöd för energieffektivisering i befintliga byggnader, för att ta tillvara potential och ge tydliga signaler om önskvärda insatser. Det kan omfatta både omfattande insatser på klimatskärm och ventilation i samband med större renoveringar och enklare uppgraderingar av styr- och reglersystem. De energidirektiv som nu förhandlas inom EU förväntas ställa kraftigt ökade krav på energieffektivisering.

Förutom direkta stöd till vissa åtgärder kan stöd utformas som nivå på ROT-avdrag, skattefria underhållsfonder i hyreshus och bostadsrättsföreningar eller som skyldigheter för energileverantörer genom vita certifikat. Utformningen behöver undvika tröskeeffekter och att investeringar skjuts upp i avvaktan på bidrag.

SKR har tidigare tillstyrkt stöd till energieffektivisering av flerbostadshus (21/00418). Därvid har förbundet betonat behovet av modifieringar för långsiktighet, kunskapsuppbyggnad, rimliga ersättningsnivåer och kompletterande villkor för att undvika teknikstyrning till elbaserad värme.

Nr 14. Utred institutionella hinder för climateffektivt nyttjande av befintligt byggbestånd

SKR tillstyrker förslaget då det i hög grad är befogat att utreda institutionella hinder till följd av gällande lagstiftning och praxis för ett effektivt och climateffektivt nyttjande av befintligt byggnadsbestånd.

Sådana hinder kan omfatta inlåsnings effekter till följd av höga skatter vid flyttning, dagens system för hyressättning vid upprustning som uppmuntrar till omfattande standardökningar snarare än energieffektivisering och åtgärdande av rent tekniska brister, bristande möjligheter att sätta av medel till kommande underhåll samt svårigheter att göra mindre avsteg i befintliga detaljplaner för kompletterande bebyggelse, byggnadsytor och funktion. Avvikelser som borde kunna möjliggöras kan exempelvis avse annan användning, placering eller höjd om det kan göras utan olägenhet för grannar. Välisolerade passivhus kan vidare behöva ta i anspråk en något större markyta för att inte förlora effektiv area och byggnader med trästomme kan medföra en högre våningshöjd än den som godtas i befintlig plan.

Nr 15. Slopa elskattenedsättning för datahallar

SKR tillstyrker att skattenedsättningen slopas för energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i datorhallar.

SKR tillstyrkte 2015 den föreslagna nedsättningen för större datacentra. Detta gjordes mot bakgrund av dåvarande internationella konkurrenssituation för datacentra i närområdet. Samtidigt framhöll SKR att drivkrafterna för energieffektivisering och värmeåtervinning måste uppmuntras och säkerställas genom andra styrmedel. Sedan dess har en kraftig rörelse mot elektrifiering medfört en tilltagande konkurrens om tillgänglig effekt från industri, transporter och samhällsbyggande. Det är därmed viktigt med tydliga incitament för hushållning och effektivisering av elanvändning. Datacentra har i många fall inte varit så sysselsättningskapande som förväntat. Det finns även gränsdragningsproblem, som gett konkurrensnackdelar för mindre aktörer. En del av den subvention som skattenedsättningen inneburit har också gått till aktiviteter med hög energiförbrukning och tveksamt samhällsekonomiskt värde, såsom produktion av kryptovalutor.

Större skattejusteringar behöver samtidigt göras med hänsyn till långsiktiga och förutsägbara förutsättningar för investeringar och konkurrensvillkor för näringslivet i Sverige. Hänsyn behöver därför också tas till utvecklingen i våra grannländer och på den europeiska elmarknaden. Hur dessa hänsyn har tagits

framgår inte av promemorian. SKR förutsätter att sådana överväganden görs i samband med beslut i frågan.

Nr 16. Utred CCU-teknikens roll i energisystemets omställning med avseende på klimatnytta, försörjningstrygghet och konkurrenskraft

SKR har tidigare bejakat behovet av strategi och handlingsplan för att nå negativa utsläpp av växthusgaser, (SOU 2020:4). SKR framhåller att det är viktigt att se till åtgärdernas spridningspotential och sidonyttor, såsom ökad bördighet i jordbruksmark, biologisk mångfald och rekreativvärden. Därför är det också viktigt att samspela med näringar inom jord, skog och torv i den fortsatta utvecklingen av insatser och styrmedel.

SKR anser att kommuner och regioner har stora möjligheter att bidra på sikt genom satsningar på infångning av koldioxid vid anläggningar för kraftvärme och fjärrvärme samt genom tillverkning och användning av biokol. Många kommuner och regioner har också möjlighet till insatser som markägare och genom hänsyn till utsläpp i samband med exploatering av mark.

Nr 19. Utred miljö- och klimatnyttan av en nationell infrastruktur för materialåtervinning

SKR ser positivt på förslaget att utreda miljö- och klimatnyttan med nationell infrastruktur för materialåtervinning avseende plastflöden, då det idag saknas infrastruktur i alla återvinningssteg.

Nr 25. Utred miljözoner för arbetsmaskiner

SKR ser positivt på att utreda miljözoner som ett möjligt instrument för att förbättra luftkvaliteten i tätorter. Miljözoner kan även bidra till att skapa incitament för elektrifiering vilket minskar klimatutsläppen. SKR anser att detta ska vara ett frivilligt instrument för kommuner, där det också är nödvändigt att beakta effekter på konkurrens och kostnader. Ett sådant verktyg behöver samverka med andra insatser i samma syfte, såsom upphandling och beskattning.

Nr 36. Utarbeta nationell plattform för hållbar finansiering – en väg in

En myndighetsledd nationell plattform för hållbar finansiering som samlar initiativ riktade mot finansmarknaden och näringslivets klimatomställning föreslås för att öka samverkan mellan stat, näringsliv och finansmarknad. Plattformen föreslås bidra till en väg in i samarbete om sakfrågor och samling av klimatdata, fakta och expertis samt information om svenska och europeiska stödsystem.

SKR anser att en sådan samverkan kan vara intressant även för kommunala bolag, kommuner och regioner. Exempelvis omfattas dessa av EU:s Taxonomi för hållbara aktiviteter, vars tillämpning behöver förtydligas för svenska aktörer och svensk praxis.

Nr 41. Tillsätt en myndighetsledd hubb/beställarnätverk för upphandling av cement, betong och alternativ samt Nr 42. Krav vid offentlig upphandling för arbetsmaskiner

SKR betonar behovet av samordning på nyckelområden i upphandling för att ta tillvara viktig potential att utveckla fossilfria produkter och tjänster.

Betong och näraliggande alternativ bedöms vara ett område med stor potential där det också finns flera lovande initiativ inom bransch och marknad. Vi ser därför positivt på förslaget till att utveckla och samordna upphandlingskrav för klimatprestanda och innovation. Det är även viktigt att utveckla upphandlingskrav för att främja innovation och övergång till eldrivna arbetsmaskiner och tunga vägtransporter.

Nr 47. Utred möjligheten att justera tidsperioden för statistiksekretessen för miljö-, klimat-, och energistatistik

SKR ser positivt på att minska statistiksekretessen kring klimat- och energistatistik, vad gäller både omfattning och tidsperiod. I dagsläget medför sekretessen att kommuner har bristande underlag att följa upp sina klimat- och miljömål. Den insamling och presentation av geografiskt fördelade uppgifter som görs genom Energimyndigheten, Naturvårdsverket m.fl. har flera brister pga. den statistiksekretess som gäller för statliga myndigheter. Detta trots Århuskonventionen om allmänhetens tillgång till miljöinformation och Lag om kommunal energiplanering, som ger kommunen rätt att ta del av uppgifter för planeringen från verksamheter som använder större mängd energi eller producerar eller distribuerar energi.

Sveriges Kommuner och Regioner

Peter Danielsson